

Rautulaisten sotasurmat 1918-1919

Vuoden 1918 tapahtumat sotineen olivat eräs synkimpiä lukuja maamme historiassa. Niiden syistä on kirjoitettu juuri sadan vuoden kuluttua runsaasti. Tässä kirjoituksessa ei po. syihin palata, mutta paikallaan lienee yhteenvetoseelvitys noiden tapahtumien aiheuttamista kuolemista rautulaisten osalta.

Mitä sotasurmilla tarkoitetaan

Sotasurmilla tässä tarkoitetaan taisteluissa kaatumisien lisäksi mm. sellaisia murhia, tappoja, teloituksia ja vankileireillä tapahtuneita kuolemia, joilla on selvä asiayhteys noihin väkivaltaisiin poikkeusoloihin. Viime vuoden loppupuolella tuli lisäselvityksiä Kansallisarkiston vuosien 1914-1920 sotasurmien tietokantaan.

Rautulaiset kärsivät monia muita enemmän.

Noina vuosina rautulaisia menehtyi väkivaltaisesti kaikkiaan 89 henkeä, kun Kansallisarkiston tiedoista puhdistetaan muutama ilmeisen virheellinen kirjaus. Se merkitsee 1,5 prosenttia pitäjän silloisesta väkiluvusta. Vertailutietona voidaan mainita, että koko maan vastaava prosenttiluku on noin 1,25 eli jonkin verran pienempi. Vastaavasti Talvi- ja Jatkosodan menetykset rautulaisten osalta olivat Kansallisarkiston tietokannan mukaan 339 henkeä, joka on pitäjän hieman alle 6 000 asukkaasta noin 4 %. Koko maan vastaava luku oli vuosien 1939-45 aikana 2,5%, joten rautulaiset joutuivat jälleen kantamaan suhteellisesti keskimääräistä suuremman taakan. Tällainen lienee rajaseutujen kohtalo.

Punaisten menetykset valkoisia suurempia

Vaikka jako punaiseen ja valkoiseen osapuoleen sadan vuoden jälkeen saattaa tuntua osin asiattomalta, sitä käytetään edelleen mm. tämäntapaisia asioita tarkasteltaessa.

Kansallisarkiston tilastojen mukaan punaisen puolen sotasurmia oli kaikkiaan 49 ja valkoisten 34. Lisäksi oli kuusi sellaista, jotka eivät kuuluneet kumpaankaan puoleen tai joiden puolta ei tiedetty.

Surmansa saaneiden keski-ikä oli lähimpään vuoteen pyöristettynä 34 vuotta. Mediaani-ikä, joka on kaikkien ikäjärjestyksessä olevien keskimäinen ikä, oli 28 vuotta. Iäkkäitä oli siis paljon. Ikähajonta oli suuri. Nuorin ei ollut vielä täyttänyt 16. vuottaan. Vanhin oli täyttänyt 73 vuotta. Siviilisäädyltään heistä on avioliitossa olleiksi merkittyjä 44 ja naimattomia oli 39. Kuuden osalta ei ole merkintää siviilisäädystä.

Valkoisia menehtyi enemmän taisteluissa, punaisia enemmän muissa tilanteissa

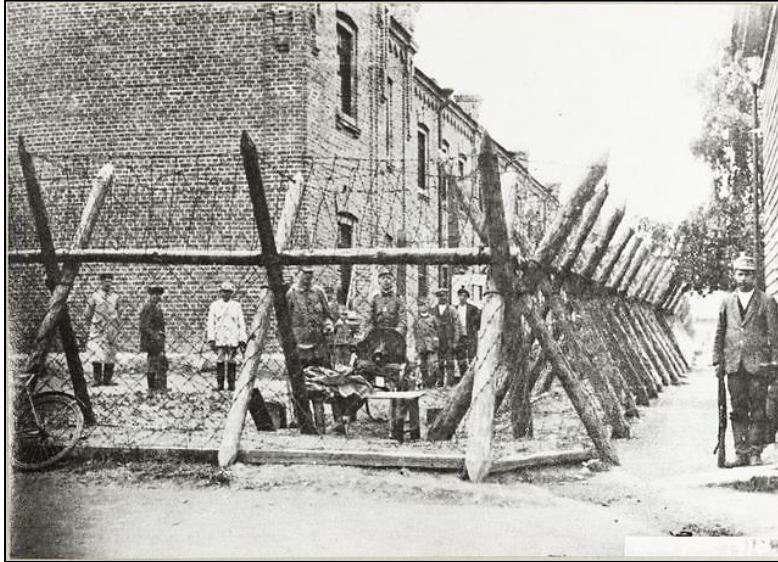
Varsinaisissa taisteluissa olivat valkoisten tappiot kaatuneina 25 ja punaisten 13. Yhden kaatuneen osalta ei ole varmuutta osapuolesta. Luvut ovat sen verran pieniä, ettei lähempää analysointia kaatumisiin johtaneista olosuhteista ja syistä ole syytä tehdä.

Valkoisia rautulaisia kaatui Raudun pitäjän alueen taisteluissa 15 ja punaisia 13. Nämä luvut voivat olla yllättäviäkin Raudun taisteluiden rajuuden ja suurten kokonaistappioiden valossa. Tarkkaa lukua Raudun taisteluissa kaatuneiden kokonaismäärästä ei ole, mutta molemmat puolet yhteen laskettuina kaatuneita on ollut pitkälle toista tuhatta. Tälle on selityksenä se, että Raudun taisteluihin osallistuneet tulivat pääosin muualta, myös Venäjältä.

Punaisen puolen enimmät sotasurmat tapahtuivat muualla kuin varsinaisella taistelukentällä. Sodan jälkeen vankileireillä menehtyi lähinnä tauteihin ja aliravitsemukseen 20. On paljon puhuttu siitä, että punaisia vankeja näännytettiin tietoisesti, mutta tämän kirjoittaja ei tähän jaksaa uskoa. Nykyisin ei tavallisesti tiedetä, että sodan jälkeen vallitsi maassa suoranainen nälänhätä, jonka sanotaan olleen aivan suurten nälkävuosien luokkaa monin paikoin. Tässä tilanteessa ei tietenkään punaisten vankien ruokahuolto ollut voittajan päällimmäisiä tehtäviä. Leireillä ei ollut nykyaikaisia hoitotapoja eikä lääkkeitä. Siitä on kuitenkin vielä matkaa tahalliseen ja tietoiseen näännyttämiseen. Valkoisia ei menehtynyt vankileireillä, koska valkoisten vankileirejä ei ollut.

Toinen sotasurmien syy olivat teloitukset, ampumiset ja murhat. Raja näiden välillä ei ole selkeä, mutta jos nämä kaikki niputetaan yhteen, niin punaisen puolen tällaisia surmia oli 15 ja valkoisten 5. Tällaiset suhdeluvut lienevät samantyyppisiä siellä missä sisällissodan jälkiselvittelyjä käydään voittajan ja häviäjän välillä. Lisäksi oli tähän ryhmään kuuluvia sellaisia surmia, joiden osapuoli oli tuntematon tai surmansa saanut ei kuulunut kumpaankaan osapuoleen tai se oli epävarma. Edellä mainittuihin ryhmiin kuulumattomia surmia olivat lisäksi kaksi vahingonlaukaukseksi luokiteltua ja kaksi itsemurhaa. Tällaista tapahtuu siellä, missä intoa ja kiihkoa on enemmän kuin aseenkäsittelytaitoa.

Naisia oli surmien joukossa kaksi. Toinen heistä kuoli Sirkiänsaassa vahingonlaukaukseen. Hän ei kuulunut kumpaankaan osapuoleen. Toinen nainen oli Raudun asemalla punaisten puolella kaatunut sanitääri.

Kuopion vankileiri, jossa menehtyi seisemän punaisen puolen rautulaista vankia 1918. Kuvaaja tuntematon.

Nimet Tikatsun sankaripatsaan jalustassa

Keskustelua ja epä tietoisuutta on ollut siitä, ketkä ovat haudattuina 1921 paljastetun sankaripatsaan alla olevaan valkoisen puolen ns. veljeshautaan. Olivatko he niitä, jotka kaatuivat Raudun taistelussa 1918, vai niitä valkoisia, jotka ylipäänsä kuolivat sodan uhreina menehtymistavasta huolimatta? Tai niitä, jotka tulivat haudatuiksi tähän hautaan.

Tarkasti ottaen kaikki em. vaihtoehdot ovat vääriä. Lähinnä oikea vastaus on, että patsaan nimet ovat niitä, jotka valkoisella puolella kaatuivat taisteluissa. Ja sekään ei ihan tarkasti pidä paikkaansa.

Patsaassa on 24 nimeä. Samat nimet ovat Raudun historiassa mainittu sillä poikkeuksella, että Raudun historiassa mainitaan vai 23 nimeä. Ero näyttää olevan siinä, että patsaassa on mainittu yksi sellainen, joka ei kaatunut taistelussa, vaan kuoli rintamalla saamansa sairauskohtauksen seuraukseen sodan jälkeen.

Toisaalta patsaasta näyttää puuttuvan kolme nimeä. Yksi heistä kaatui Raudun aseman taistelussa ja yksi Raasulissa. Heidän hautapaikoistaan ei ole varmuutta, mutta sen voisi olettaa olevan Raudussa. Lisäksi yksi kaatui Lempäälässä Hämeessä (ei siis Lempaalassa vanhan rajan takana). Hänenkään hautapaikastaan ei ole tietoa.

Vielä on mainittava, että patsaassa on yksi sellainen, joka on haudattu Raudussa yksityishautaan, sekä yksi Palkealaan ortod. hautausmaahan ja yksi Metsäpirttiin.

Eräänlaisena yhteenvetona voitaneen todeta, että sankarimuistomerkin kivessä ovat niiden rautulaisten valkoisten nimet, jotka kaatuivat taisteluissa edellä selostetuin epätarkkuuksin. On hyvin ymmärrettävää, että heti sodan jälkeen tietojen keruu ja määritelmä sankarivainajista oli ongelmallista.

Raudun sankaripatsas. Paljastettu 16.5.1921.

Lähteitä:

Kansallisarkisto, Sotasurmat 1914-1922

Suvannon seudun paikallishistorian työryhmä: Suvannon seutu 1917-1921, julkaistu 2015